

distanță de câțiva ani, din aceeași perioadă vieneză¹ de admirație pentru etapele revoluționare din viața popoarelor².

În referirile pe care le face Eminescu la Rusia în articolele politice și literare observăm distincția netă între „autocrația țaristă” și poporul rus, între guvernul rus și „clasele de jos”, între „politica și poporul rus”, între „politica rusă cu clasa nepositivă de semidocti”³ și cultura rusă înaintată, cu scriitorii ei „populari” (ex. Gogol), între tiranii imperiului țarist și figurile istorice ale statului rus, față de care întotdeauna poetul adoptă o poziție diferențiată. O asemenea poziție a adoptat Eminescu în deosebi în articolele literare. Caracteristice ni se par, în acest sens, cuvintele elogioase ale poetului la adresa lui Petru cel Mare din cronica la spectacolul piesei lui Scribe *La moartea lui Petru cel Mare*, prezentat la naționalul ieșean în stagiuna teatrală 1876—1877. În figura lui Petru, poetul admira „o persoană istorică simțind menirea sa nepieritoare pe lume, uriașul, care prefăce un infinit de stepe într-un imperiu mare, într-o putere europeană”; el își varsă „asupra tuturor iubirea pentru viitorul Rusiei”⁴. În alt articol, Eminescu releva: „netăgăduit că istoria Rusiei studiată în legăturile ei de cauze și efecte, ni va arăta un fel de unitate de dezvoltare, precum n-o întâlnim la un alt popor”⁵.

După cum ne dovedesc articolele despre *Revizorul*, *Moartea lui Petru cel Mare*, *Suflete moarte* etc., tocmai asemenea surse literare trebuie să fi contribuit, într-o mai mare măsură decât celelalte surse, la formarea unei concepții obiective față de destinul istoric al poporului rus, față de tradițiile sale culturale înaintate.

¹ Cîteva au fost evenimentele principale din această perioadă sub influența cărora optimismul eminescian capătă în filozofia practică și în ideile artistice ale poetului expresia artistică cea mai clară denotînd o concepție militantă, cea mai înaintată pentru vremea sa: evenimentele Comunei din Paris, contactul cu literatura marxistă, constituirea societății „România-Jună”, pregătirile pentru serbarea de la Putna și pentru Congres, contactul cu Universitatea vieneză, care a reușit pentru prima dată să consolideze sistemul culturii științifice a poetului autodidact.

² Astfel, în lupta sa pentru „sfărîmarea monarhilor”, pentru răsturnarea stărilor sociale și naționale nedrepte, Toma Nour, eroul revoluționar din romanul postum *Geniu Pustiu* se exprima la un moment dat că în această luptă comună „nimeni nu-i obligat să fie virtuos; (dar) fiecare să fie drept — și cînd sentința a celui drept nu găsește carnefice: fă-te singur carneficele ei”. Vezi M. Eminescu, *Geniu pustiu, roman inedit*, București, „Minerva”, 1906 (1907), ed. II, I. Scurtu, p. 174. În alte lucrări, poetul cheamă cu mai multă îndrăzneală pe cei mulți, nedreptățiți, la lupta cu tiranul dușman, „de a sparge capul năpîrcii sub picior” (*Andrei Mureșanu*, 1871), și mai mult, de a zdrobi „orînduiala cea crudă și nedreaptă” (*Împărat și proletar*, prima variantă *Proletarul*, scrisă la Viena în 1870). Deslușind „înțelepciunea vremurilor” poetul își trimite pe unul din eroi să „răscolească popoarele contra regilor și legilor lor, să răstoarne regii și mai marii pămîntului” (*Poveste indică*; înainte de 1873). Altă dată poetul are chiar viziunea „pieirii tiranilor” (*Junii corupți*, 1869).

³ *S.P. și L.*, p. 10. O asemenea atitudine, diferențiată, se desprinde și din articolele despre Austro-Ungaria, în care găsim și referințe la Rusia. Este vorba de delimitarea pe care o face între magnaiți (și exponenții lor ideologici, „descrerați”, partizani ai politicii de deznaționalizare a celorlalte popoare) și poporul maghiar, care, „bun și blind cum sînt toate popoarele... părea predestinat să trăiască în pace și-n frăție cu românii” („Federațiunea”, nr. 38—39, 1870). Asemenea precizări ale poetului, fundamentate mai ales în proza sa, barează tendința (mai veche în critică) de a face din Eminescu un xenofob.

⁴ *S.P. și L.*, p. 360.

⁵ *Idem*, p. 129.